

1. **Поняття та загальна характеристика правового забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.**
2. **Державне регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.**
3. **Права та обов'язки виробників і продавців (постачальників) щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.**

Поняття та загальна характеристика правового забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції. Якість визначається як сукупність властивостей продукції, які зумовлюють її придатність задовольняти потреби відповідно до її призначення¹.

Низька якість продукції — це не лише показник низької ефективності суспільного виробництва, а й загроза (коли йдеться про якість харчових продуктів) здоров'ю людини. Особливі вимоги щодо забезпечення якості та безпеки продукції ставляться до суб'єктів аграрного господарювання, які виробляють основну масу харчової продукції та продовольчої сировини.

Згідно зі ст. 1 Закону України від 6 вересня 2005 р. «Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» *якість харчового продукту* — ступінь досконалості властивостей та характерних рис харчового продукту, які здатні задовольнити потреби (вимоги) та побажання тих, хто споживає або використовує цей харчовий продукт.

Без-

печність харчового продукту

визначається як стан харчового продукту, що є результатом діяльності виробництва й обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами і/або технічними регламентами, та забезпечує впевненість у тому, що харчовий "продукт не завдає шкоди здоров'ю людини (споживача), якщо він спожитий за призначенням.

Відповідно до ст. 3 цього Закону України, держава забезпечує безпечність і якість харчових продуктів з метою захисту життя і здоров'я населення від шкідливих факторів, які можуть бути присутніми у харчових продуктах, шляхом:

- встановлення обов'язкових параметрів безпечності для харчових продуктів;
- встановлення мінімальних специфікацій якості харчових продуктів у технічних регламентах;
- встановлення санітарних заходів і ветеринарно-санітарних вимог для потужностей (об'єктів) та осіб, які зайняті у процесі виробництва, продажу (постачання), зберігання (експонування) харчових продуктів;
- забезпечення безпечності нових харчових продуктів для споживання людьми до початку їх обігу в Україні;
- встановлення стандартів для харчових продуктів з метою їх ідентифікації;
- забезпечення наявності у харчових продуктах для спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктах і дієтичних добавках заявлених особливих характеристик та їх безпечності для споживання людьми, зокрема особами, які мають особливі дієтичні потреби;
- інформування та підвищення обізнаності виробників, продавців (постачальників) і споживачів стосовно безпечності харчових продуктів та належної виробничої практики;
- встановлення вимог щодо знань і вмінь відповідального персоналу виробників, продавців (постачальників);
- встановлення вимог щодо стану здоров'я відповідального персоналу виробників, продавців (постачальників);
- участі в роботі відповідних міжнародних організацій, які встановлюють санітарні заходи та стандарти харчових продуктів на регіональному і світовому рівнях;
- здійснення державного контролю на потужностях (об'єктах), де виробляються та переробляються продукти, що становлять значний ризик для здоров'я та життя людей;

- здійснення державного нагляду з метою перевірки виконання виробниками та продавцями (постачальниками) об'єктів санітарних заходів вимог цього закону;
- виявлення порушень даного закону та здійснення необхідних заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, які не виконують положень Закону України.

За законом, харчові продукти, вироблені в Україні, повинні бути безпечними, придатними для споживання, правильно маркованими та відповідати санітарним заходам і технічним регламентам. Для забезпечення безпечності харчових продуктів, вироблених в Україні, забороняється: використання харчових добавок, які не зареєстровані для використання в Україні; використання ароматизаторів і допоміжних матеріалів для переробки, які не зареєстровані для використання в Україні; використання дієтичних добавок, які не зареєстровані для використання в Україні; використання допоміжних засобів і матеріалів для виробництва та обігу, які не дозволені для прямого контакту з харчовими продуктами; використання допоміжних засобів і матеріалів для виробництва та обігу, які за своєю природою та складом можуть передавати забруднювальні речовини харчовим продуктам; використання харчових продуктів як інгредієнтів для виробництва, враховуючи сільсько-господарську продукцію, якщо вони містять небезпечні фактори на рівнях, що перевищують обов'язкові параметри безпечності.

З метою забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції закон встановлює певні вимоги щодо виробництва та обігу харчових продуктів.

Забороняється введення в обіг харчових продуктів спеціально-; го дієтичного використання, функціональних продуктів та дієтичних добавок, які не пройшли державної санітарно-епідеміологічної експертизи та державної реєстрації. Забороняється забій тварин, які не супроводжуються ветеринарним документом, що засвідчує здоров'я тварин, які направляються на забій, та ветеринарно-санітарний стан потужності (об'єкта) походження таких тварин. Забороняється здійснювати забій парнокопитних та інших копитних, а також забій свійської птиці та кролів в обсягах, що перевищують 5 голів на день, не на бойні, що має експлуатаційний дозвіл і зареєстрована ветеринарною службою. Забороняється реалізація та обіг необробленого молока та сиру домашнього виробництва, а також туш або частин туш парнокопитних та інших копитних подвірного забою на агропродовольчих ринках. Цілі туші свійської птиці, кроликів та малих диких тварин, риба, мед, яйця і рослинні продукти

можуть продаватись на агропродовольчих ринках за умови їх перевірки на придатність для споживання людиною перед їх продажем. Власник таких туш зобов'язаний надати їх для дослідження у державну лабораторію ветеринарно-санітарної експертизи на агропродовольчому ринку. Ця лабораторія проводить дослідження зазначених харчових продуктів щодо їх придатності для споживання людиною згідно з відповідними правилами.

Забороняється: обіг харчових продуктів на потужностях (об'єктах), що не відповідають вимогам санітарних заходів; продаж харчових продуктів домашнього виготовлення; обіг необроблених харчових продуктів тваринного походження, в тому числі туш тварин, на яких безпосередньо та/або на упаковці відсутня позначка придатності (маркування у формі позначки придатності) за відсутності відповідних ветеринарних документів.

Державне регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції здійснюють Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я України, Державна санітарно-епідеміологічна служба України, Державна служба ветеринарної медицини України, Міністерство аграрної політики України, Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, їх органи на місцевому рівні.

Названі державні органи в межах належної їм компетенції здійснюють державне нормування показників якості та безпеки харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів, державну реєстрацію нормативних документів на харчові продукти, продовольчу сировину і супутні матеріали, декларування відповідності харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів, сертифікацію харчових продуктів, продовольчої сировини, супутніх матеріалів, запроваджують системи контролю якості та безпеки виробництва цих продуктів, сировини, матеріалів тощо.

Оператори потужностей (об'єктів), що здійснюють в Україні діяльність з виробництва та/або обігу харчових продуктів, підконтрольних санітарній службі, повинні отримати експлуатаційний дозвіл відповідного головного державного санітарного лікаря, який видається на кожен з таких потужностей (об'єктів), що використовуються для здійснення вищезазначеної діяльності. Потужностям (об'єктам), які потребують експлуатаційного дозволу, присвоюється персональний контрольний (реєстраційний) номер. Потужності (об'єкти) та їх оператори заносяться до реєстру потужностей (об'єктів), який ведеться в порядку, встановленому Міністерством охорони здоров'я України.

Оператори потужностей (об'єктів), що здійснюють діяльність з виробництва харчових продуктів, підконтрольних ветеринарній службі, та оператори агропродовольчих ринків повинні отримати експлуатаційний дозвіл відповідного головного державного інспектора ветеринарної медицини для кожної з таких потужностей (об'єктів). Потужностям (об'єктам), які потребують експлуатаційного дозволу, присвоюється персональний контрольний (реєстраційний) номер. Потужності (об'єкти) та їх оператори заносяться до реєстру потужностей (об'єктів), який ведеться в порядку, встановленому Міністерством аграрної політики України.

Якщо під час державного контролю або державного нагляду відповідний інспектор виявляє порушення умов експлуатаційного дозволу, що становить безпосередню загрозу для здоров'я або життя населення, відповідний інспектор видає припис про призупинення функціонування потужності (об'єкта) та/або тимчасову заборону обігу об'єктів санітарних заходів, що пов'язані з такими порушеннями, про що негайно інформує відповідного головного державного санітарного лікаря або відповідного головного державного інспектора ветеринарної медицини чи їх заступників, які на підставі цього припису видають постанову про призупинення експлуатаційного дозволу.

Права й обов'язки виробників і продавців (постачальників) щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції. Особи, які відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» займаються виробництвом та обігом харчових продуктів, мають право: одержувати в установленому порядку не-обхідну, доступну та достовірну інформацію від відповідних органів виконавчої влади про результати державного контролю та державного нагляду за виробництвом та обігом їх харчових продуктів; одержувати від постачальників сільськогосподарської продукції, харчових продуктів, харчових добавок, ароматизаторів та матеріалів для виробництва (переробки) харчових продуктів декларацію виробника; вимагати зберігання конфіденційності будь-якої інформації та нерозголошення конфіденційної інформації, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством; оскаржувати результати лабораторних досліджень, якщо ці результати відрізняються від результатів, отриманих виробником з використанням таких самих або ідентичних методів аналізу, та проводити арбітражні дослідження в уповноваженій та акредитованій арбітражній лабораторії; оскаржувати будь-які рішення відповідних інспекторів, що стосуються їх господарської діяльності, відповідно до законодавства; звертатися за захистом своїх прав до суду; вимагати відшкодування збитків, заподіяних внаслідок постачання їм непридатних до споживання, неправильно маркованих або небезпечних об'єктів санітарних заходів, за умови їх використання та зберігання відповідно до інструкцій, наданих їх постачальником; бути звільненим від відшкодування збитків, пов'язаних із непридатністю до споживання або небезпечністю харчового продукту, завданих внаслідок порушення іншими особами, в тому числі споживачами, відповідних санітарних заходів.

Законом встановлено, що особи, які займаються виробництвом або введенням в обіг харчових продуктів, повинні: застосовувати санітарні заходи та належну практику виробництва, міжнародну систему забезпечення безпеки харчових продуктів НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Point) та/або інші системи забезпечення безпеки та якості під час виробництва та обігу харчових продуктів; забезпечувати використання у харчових продуктах дозволених інгредієнтів, які використовуються в дозволених межах, є безпечними та належної якості; забезпечувати наявність достатньої та надійної інформації щодо поживної цінності, складу, належних умов зберігання, застережень та приготування харчових продуктів; забезпечувати належні умови зберігання та/або експонування харчових продуктів; запобігати продажу небезпечних, непридатних до споживання та неправильно маркованих харчових продуктів; компенсувати відповідно до закону шкоду, заподіяну споживачам внаслідок споживання непридатних до споживання або неправильно маркованих харчових продуктів та споживання харчових продуктів, які були визнані небезпечними, за умови їх зберігання, приготування та/або споживання згідно з інструкціями, наданими виробником та/або продавцем тощо.

Виробник сільськогосподарської продукції, призначеної для споживання людиною, харчових продуктів, харчових добавок, ароматизаторів або допоміжних матеріалів для переробки зобов'язаний видавати декларацію виробника на такі об'єкти під час введення їх в обіг. Декларація виробника засвідчує відповідність харчових продуктів, харчових добавок, ароматизаторів або допоміжних матеріалів для переробки вимогам, визначеним у декларації за умови, що вимоги, встановлені виробником, виконуються протягом подальших дій.

Декларація виробника видається на визначений період часу для серійного виробництва одного й того самого харчового продукту, харчової добавки, ароматизатора, допоміжного засобу для переробки або для партії. Якщо декларація виробника видається на серійне виробництво продукту, включені до неї партії повинні зазначатись у такій декларації виробника. Декларація виробника, що видається на партію, має містити посилання на конкретну партію. Декларація виробника повинна містити таку інформацію: назву та адресу виробника; назву харчового продукту, харчової добавки, ароматизатора, допоміжного матеріалу для переробки та іншу інформацію, необхідну для ідентифікації продукту; посилання на санітарні заходи, технічні регламенти або стандарти, відповідність з якими засвідчується, та умови, за яких така відповідність буде підтримуватися (умови транспортування, зберігання та інші умови обігу); дату видачі, ім'я, підпис та посаду особи, яка видала декларацію виробника; для продуктів, вироблених в Україні, контрольний (реєстраційний) номер, наданий виробнику після отримання експлуатаційного дозволу. Виробник, що видає декларацію виробника, повинен мати документальні докази дійсності його декларації. Такими документальними доказами визнаються, зокрема, протоколи вимірювань, досліджень, проведених

акредитованою лабораторією, документи про впровадження на виробництві систем HACCP або аналогічних систем забезпечення безпеки та якості вироблених товарів, експлуатаційні дозволи і документи про результати державного контролю та державного нагляду санітарної та/або ветеринарної служби відповідно.

Запитання для самоконтролю

1. Яким законом регулюються відносини щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції?
2. Що таке якість та безпека сільськогосподарської продукції?
3. У чому полягає зміст державного регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції?
4. Які державні органи здійснюють функції державного регулювання якості та безпеки сільськогосподарської продукції?
5. Які вимоги ставляться до виробництва харчової продукції?
6. Які вимоги ставляться до обігу харчових продуктів?
7. Хто надає дозволи на здійснення діяльності з виробництва та/або обігу харчових продуктів?
8. Які права мають виробники і продавці (постачальники) щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції?
9. Які обов'язки виробників і продавців (постачальників) щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції передбачено законодавством?
10. Що таке HACCP?